

УДК 746.3(477)

Варивончик Анастасія Віталіївна,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Київського університету імені Бориса Грінченка
ORCID 0000-0002-4455-1109
varivonchik@ukr.net

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОГО ОБ'ЄДНАННЯ «УКРХУДОЖПРОМ» ТА ПРИСВОЄННЯ ТОВАРНОГО ЗНАКУ

Мета дослідження є важливою і малодослідженою проблемою, що пов'язана із діяльністю традиційних народних мистецтв та висвітленням обставин розвитку і відстеження історичної еволюції та реорганізації «Укрхудожпрому» – підприємства, яке виготовляло та продукувало унікальні вироби української художньої промисловості. **Методологія** дослідження ґрунтується на використанні архівних матеріалів та спостережень культурологічного, історичного та мистецтвознавчого аналізу. **Наукова новизна** полягає у розкритті нових фактів та ґрунтовному аналізі документів щодо діяльності, виконання обов'язків та статуту «Укрхудожпромспілки», яку з часом було реорганізовано у виробничо-художнє об'єднання «Укрхудожпром». На основі результатів історичного дослідження можемо зробити **висновки**, що саме держава підтримувала та сприяла розвитку художньої промисловості з виготовлення виробів для населення України, створюючи вироби художньої промисловості для кожного регіону та розвиваючи естетичний смак місцевого населення.

Ключові слова: Укрхудожпром, реорганізація, керівництво фабрики, художня промисловість, виробництво.

Варивончик Анастасія Віталіївна, кандидат искусствоведения, доцент кафедры изобразительного искусства Киевского университета имени Бориса Гринченка

Реорганизация промышленного объединения «Укрхудожпром» и присвоения товарного знака

Цель исследования – важная и малоисследованная проблема, связанная с деятельностью традиционных народных искусств и освещением обстоятельств развития и отслеживание исторической эволюции и реорганизации «Укрхудожпром» – предприятия, на котором изготавливали и производили уникальные изделия украинской художественной промышленности. **Методология** исследования основана на использовании архивных материалов и наблюдений культурологического, исторического и искусствоведческого анализа. **Научная новизна** заключается в раскрытии новых фактов и основательном анализе документов о деятельности, уставе и обязанностях «Укрхудожпромспілки», которое со временем было реорганизовано в производственно-художественное объединение «Укрхудожпром». На основе результатов исторического исследования можем сделать **выводы**, что именно государство поддерживало и способствовало развитию художественной промышленности по изготовлению изделий для населения Украины, создавая изделия художественной промышленности для каждого региона и развивая эстетический вкус местного населения.

Ключевые слова: Укрхудожпром, реорганизация, руководство фабрики, художественная промышленность, производство.

Varyvonchik Anastasia, candidate of study of art, associate professor, associate professor of department of fine art of the Kyiv University of the name of Boris Grinchenka

The reorganization of industrial "Ukrkhudozhprom" and the assignment of a trademark

The purpose of the article is an important and under-investigated problem related to the activity of traditional folk arts and the coverage of the development and tracking of the historical evolution of Ukrkhudozhprom, an enterprise that manufactured and produced unique products of the Ukrainian artistic industry. The research **methodology** is based on the use of archival materials and observations of cultural, historical and artistic analysis. **The scientific novelty** it consists in the disclosure of new facts and a thorough analysis of the documents on the activities, statutes and obligations of Ukrkhudozhpromspilka, which was eventually reorganized into the production and artistic association Ukrkhudozhprom. **Conclusions.** On the basis of the results of the historical development, you can create conclusions, just as the main search team found it, it developed the development of artistic industry for the people of Ukraine, for the sake of the development of the program, for the development of design.

Key words: Ukrkhudozhprom, reorganization, factory management, art industry, production.

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день, величезною проблемою стало зникнення виробництва Укрхудожпром, що могло б слугувати розвитком сучасних тенденцій до місцевих особливостей художньої промисловості, культури та побуту. Важливим є набуття гострої активності відродження, сприяння і підтримки розвитку народних традицій. До таких в Україні, належить: мистецтво ткацтва, вишивки, килимарства, різблення по дереву, вироби з металу та інші.

Тому не дивно, що різні аспекти цієї теми привертають до себе увагу науковців – істориків, мистецтвознавців, культурологів.

Аналіз досліджень і публікацій. Про традиційне народне мистецтво вишивання загалом та його різні галузі, види і різновиди зокрема існує значний корпус наукових досліджень. Так, про мистецтво вишивання писали Л. Кравчук («Вишивка, нариси історії українського декоративно-прикладного мистецтва» 1969.), М. Новицкая («Золотая вышивка Киевской Руси» 1972.), Т. Кара-Васильева («Полтавська народна вишивка», 1993., «Українська вишивка» 1993., («Шедеври церковного шитва. XII – XX століття», 2000.) та ін. Вишивання в усіх його різновидах – як поширений вид народної творчості – ретельно проаналізувала Р. Захарчук-Чугай («Українська народна вишивка. Західні області УРСР», 1988) та ін., Є. Причепій («Вишивка східного поділля», 2009.) та ін.

У цих та інших публікаціях даної тематики йдеться про зміст, особливості образної структури, про майстерність умільців, про традиції, зокрема й родові, тощо. Але мало хто з-поміж авторів, навіть тих, у назвах праць котрих міститься термін «промисел», - звертає увагу саме на виробничий, промисловий аспект народної творчості, хоча згадані, як і інші, не названі тут, традиційні народні мистецтва здавна називаються художніми промислами.

У зазначеному легко переконатися, переглянувши відповідні публікації. А їх також чимало. Зокрема це альбоми «Художні промисли України» 1979. (ред. Н. М. Киселевої, «Декоративно-прикладне мистецтво Української ССР (1970-е – початок 1980-х років», 1986. (ред. Н. І. Вологодская, Л.Э. Жоголь). Виробничий, промисловий аспект народного мистецтва, як і мистецтва загалом, не знаходить належної уваги та висвітлення і в ряді інших публікаціях на цю та суміжні теми.

Мета ж даної статті – висвітлити важливе і малодосліджену проблему, яка пов'язана із діяльністю традиційних народних мистецтв і обставин розвитку та відстеження історичної еволюції «Укрхудожпром»–підприємства, яке виготовляло та продукувало унікальні вироби української художньої промисловості.

Виклад основного матеріалу. Реорганізація промислового об'єднання художніх промислів «Укрхудожпром» проводилась до 1955 року, коли було ліквідовано останній Івано-Франківський (тоді – Станіславський) міжоблхудожпромсоюз. Харківський фірмовий магазин було передано у підпорядкування «Харківпромторг» Міністерства торгівлі УРСР.

Самопочатково структура «Укрхудожпрому» (судячи зі штатного розкладу) у 1945 році була такою:

1. Президія.
2. Адміністративно-господарський відділ.
3. Відділ кадрів та організаційно-масової роботи.
4. Виробничий відділ.
5. Планово-економічний відділ.
6. Відділ постачання і збуту.
7. Фінансово-рахунковий відділ [2 оп. 1, сп. 568].

«За час існування Укрхудожпромсоюзу в структурі відбулись певні зміни: з 1955 року Президію перейменовано на Правління. Оргмасовий відділ і кадри в 1953 році були поділені на два відділи – кадрів та відділ оргмасової і ревізійної роботи, з 1955 року знов організований один відділ оргмасової та ревізійної роботи і кадри, з 1960 року з цього відділу виділилась ревізійна група» [1].

Виробничий відділ з 1953 року був перейменований у промислово-технічний. З планово-економічного відділу у 1953 року відокремлений відділ організації праці і зарплати. Відділ постачання і збуту з 1953 року переведено у відділ організації торгівлі, товарообігу і забезпечення, з 1955 року – у відділ торгівлі і забезпечення. Фінансово-рахунковий відділ з 1953 року поділено на фінансовий і бухгалтерський відділи, які з 1955 року знову об'єднались під старою назвою (Наказ № 10 Керівника Управління художніх промислів Головного управління місцевої промисловості і побутового обслуговування населення при Раді Міністрів УРСР м. Київ від 3 січня 1961 р.

«Відповідно до постанови Центрального комітету КП У № 1698 від 11 жовтня 1960 року і Ради Міністрів УРСР № 3 від 5 січня 1969 року промислова кооперація була скасована. На базі артілей художніх промислів створені фабрики художніх виробів і переведені у підпорядкування Головного управління місцевої промисловості і побутового обслуговування населення при СМ УРСР. Безпосередньо керівництво фабрики здійснювало Управління художніх промислів «Укрхудожпром», створено на базі колишньої Укрхудожпромспілки» [2, оп. 1, сп. 568].

Положенням, затвердженим 6 травня 1961 року визначені основні завдання діяльності Укрхудожпрому:

- всебічна допомога та сприяння подальшому розвитку народних художніх промислів УРСР на базі кращих традицій українського народного декоративного мистецтва, освоєння революційних традицій соціалістичного мистецтва;

- розробка і впровадження нових художніх виробів, національних за формою, соціалістичних за змістом;

- проведення конкурсів на кращі твори декоративного мистецтва;

- організація пересувних і персональних виставок та оглядів творів майстрів та умільців художніх промислів, участь у міжнародних та всесвітніх виставках;

- підготовка до друку, альбомів, монографій, матеріалів про обмін досвідом роботи народних майстрів-умільців; проведення творчих семінарів, нарад, творчих відряджень;

- придбання найкращих зразків народної творчості, сучасних та старовинних;

- створення матеріально-технічної бази для розвитку художніх промислів;

- освоєння більш прогресивної технології.

Функції Укрхудожпрому були значно розширені та доповнені новими:

- розробка перспективних і поточних планів з усіх питань діяльності, а також керівництво станом виробничих планів;

- поліпшення умов праці та житлових культурно-побутових умов працівників підприємств, сприяння широкому розвитку житлового будівництва силами підприємств і працею робітників та службовців;

- затвердження норм витрат сировини, палива, електроенергії, розроблених підприємств і контроль за їх виконанням;

- розробка і подача встановленому порядку за затвердження проектів стандартів і технічних умов, оптових і роздрібних цін на продукцію;

- організація творчих та експериментальних майстерень і показових цехів на підвідомчих підприємствах для створення необхідних умов для творчої праці видатних народних умільців за дозволом, у кожному разі, Головного управління місцевої промисловості та побутового обслуговування населення РМ УРСР [2, оп.1, сп. 573].

Перерахунок виробів належних включенню в обсяг виробництва виробів художніх промислів.

У підпорядкування «Укрхудожпрому» увійшли 52 фабрики художніх виробів (збереження місцеперебування і назва попередніх артілей):

Вінницька область:

Вінницька фабрика «Художекспорт»;

Городківська ф-ка «Художня праця»;

Клембівська ф-ка «Жіноча праця».

Дніпропетровська область:

Петриківська фабрика «Вільна селянка»;

Царичанська ф-ка «Червоні квіти».

Київська область:

Київська фабрика «Художпобут»;

Київська ф-ка «Художпром»;

Богуславська ф-ка «Перемога»;

Васильківська ф-ка імені ХХ з'їзду КПСС;

Кагарлицька ф-ка імені М. Горького;

Літківська ф-ка імені Восьмого березня;

Переяславська ф-ка імені Б. Хмельницького;

Чорнобильська ф-ка «Вишивальниця Полісся».

Кіровоградська область:

Чигиринська ф-ка «Художекспорт»

Львівська область:

Львівська ф-ка імені Лесі Українки;

Львівська ф-ка імені 40-річчя ВЛКСМ;

Глинянська ф-ка «Перемога».

Одеська область:

Одеська ф-ка «Художник-прикладник».

Полтавська область:

Полтавська ф-ка імені Лесі Українки;

Великосорочинська ф-ка імені Н. Крупської;
Градизька ф-ка імені Восьмого березня;
Зіньківська ф-ка «Делегатка»;
Кременчуцька ф-ка «Коопвишивка»;
Лубенська ф-ка імені Клари Цеткін;
Новосанжарська ф-ка: «Червоне проміння»;
Опішнянська ф-ка імені Н. Крупської;
Решетилівська ф-ка імені Клари Цеткін;
Чернухівська ф-ка «Зірка».

Станіславська область:

Станіславська ф-ка імені Рози Люксембург;
Заболотівська ф-ка імені Б. Хмельницького;
Косівська ф-ка імені Т. Шевченка;
Косівська ф-ка «Гуцульщина»;
Коломийська ф-ка імені 7 вересня;
Кутська ф-ка «Килимарка»;
Яблунівська ф-ка імені І. Франка

Сумська область:

Охтирська ф-ка імені 15-річчя Жовтня;
Кролевецька ф-ка імені 20-річчя Жовтневої революції;

Харківська область:

Харківська ф-ка «Вишивальниця Харківщини»;
Волчанська ф-ка ім. 20-річчя Жовтня;
Красноградська ф-ка «Перемога»;
Чугуєвська ф-ка імені 7-ї Сесії Верховної Ради СРСР

Черкаська область:

Черкаська ф-ка імені Лесі Українки;
Золотоноська ф-ка імені 16-річчя Жовтня;
Смілянська ф-ка «Комунарка України»;
Уманська ф-ка імені 30-річчя ВЛКСМ

Чернігівська область:

Чернігівська ф-ка імені Восьмого березня;
Дігтярівська ф-ка імені Восьмого березня;
Ніжинська ф-ка імені Восьмого березня;
Прилуцька ф-ка імені 5 грудня;

Чернівецька область:

Чернівецька ф-ка імені Ю. Федьковича;
Хотинська ф-ка імені Н. Крупської [2 оп. 1, сп. 568].

У систему Укрхудожпром також увійшли Опішнянський завод художніх виробів «Художній керамік», центральна художньо-експериментальна лабораторія, Київська і Харківська міжобласні постачальницько-збутові бази, Київський фірмовий універмаг [2, оп. 1, сп. 568].

Згідно зі штатним розкладом Укрхудожпрому на 1961 рік структура його складалася з таких відділів:

1. Керівництво;
2. Виробничий;
3. Планово-економічний;
4. Фінансовий;
5. Постачання і збуту;
6. Адміністративно-господарський.

Така структура залишалася незмінною до 1965 року [2, оп. 1, сп. 589, 643, 760, 811]. У 1965 році у зв'язку з ліквідацією Укрхудожпромспілки та її Управління художніх промислів було ліквідовано і на підставі постанови Ради Міністрів УРСР № 1087 від 18 листопада 1965 року створено Головне управління художніх промислів (Главхудожпром) Міністерства Місцевої промисловості [3, оп. 1, сп. 4676].

Повністю збереглися всі завдання та функції попередника Главхудожпрому.

Згідно зі штатним розкладом структура Главхудожпрому на 1966 рік складалася з таких відділів:

1. Керівництво;
2. Виробничо-технічний;
3. Планово-економічний;
4. Фінансово-бухгалтерський;
5. Постачання і збуту;
6. Адміністративно-господарський [2, оп. 1, сп. 873, 944, 988].

У 1967–1970 роках Главхудожпром здійснив ряд заходів промисловості УРСР №34 від 18 квітня 1968 р. у Косові Івано-Франківської області ПХО «Гуцульщина» на базі двох Косівських фабрик і Яблунівської фабрики [5, оп. 1, сп. 1067].

Документи Укрхудожпромради (1944–1960) і Главхудожпрому (1966–1973) складають єдиний архівний фонд, адже під час ліквідації новостворена організація отримала компетенцію і функції попереднього.

Вперше науково-технічні упорядкування документів цього фонду проводилося у 1966 році.

Складені описи №1 в період за 1944–1961 р. і 1960–1964 р [2, сп. 723] та опису справ за особовим складом.

У зв'язку з тим, що в опису справ постійного зберігання були включені документи тимчасового зберігання (техпромфінанси, підвідомчі організації, листування з фабриками з виробничих питань, акти документальних ревізій господарської діяльності) виявилось необхідним провести упорядкування пошкоджених документів.

У 1976–1977 роках було проведено вторинне науково-технічне упорядкування документів до 1944–1964 року і первинне за 1965–1973 р.

У результаті стан опису № 1, 1п, 1с. [3, оп. 1, сп. 1270]

В опису справ постійного зберігання № 1 (1309 справ) за 1944–1947 рр. включені такі документи:

протоколи засідань та постанови Президії і Правління; накази начальника з основної діяльності та щодо особового складу; доповідні записки у вищі організації; статuti та положення;

з відділу кадрів – зведені річні і перспективні плани потреби у фахівцях; плани та звіти щодо підготовки та підвищення кваліфікації кадрів; статистичного звіту про наявність спеціалістів з вищою і середньою освітою; звіти про роботу з кадрами; списки спеціалістів;

з виробничо-технічного відділу – зведені річні плани щодо нової техніки, проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; статистичні звіти про надходження та впровадження раціоналізаторських пропозицій і винаходів, про потерпілих у нещасних випадках; про створення та впровадження нових видів виробів і малюнків, про поставки виробів на експорт; протоколи засідань художньої ради і технічних нарад; зведені баланси виробничих потужностей;

з відділу капітального будівництва та обладнання – зведені річні плани капітального будівництва, з праці у будівництві, титульні списки на об'єкті будівництва;

з відділу організації праці та зарплати – зведені річні звіти про виконання норм виробітку; статистичні звіти за чисельністю адміністративного персоналу та про розподіл всіх працівників за зайнятими посадами; про чисельність робітників за формою і системою оплати праці; документи про соціалістичне змагання;

з фінансово-технічного відділу – штатний розпис, фінансові плани, річні звіти про фінансово-господарську діяльність, акти комплексних ревізій.

До опису внесено також документи про відзначення 50-річчя Жовтневої революції, про підготовку до святкування 100-річчя з дня народження В. І. Леніна; про перехід підприємств Главхудожпрому на п'ятиденний робочий тиждень та 7-годинний робочий день, на нові умови планування і економічного стимулювання.

Накази з основної діяльності, сформовані у діловодстві Главхудожпрому разом із наказами з особового складу, але порядок номерів наказів порушився.

«В опис документів щодо особового складу № 1 за 1944 – 1973 р. – 119 справ включені накази щодо особового складу, особові рахунки робітників і службовців, відомості нарахування зарплати, особисті справи. Справи домовленого зберігання (технічні умови, норми витрат сировини і матеріалів, карти технічного рівня та якості, альбоми із зразками виробів» [3, оп 1, сп. 1310].

«На виконання Постанови Ради Міністрів УРСР № 404 від 03 серпня 1973 року та згідно з наказом Міністерства місцевої промисловості УРСР № 282 від 13 грудня 1973 року на базі Головного управління художніх промислів Міністерства місцевої промисловості УРСР 01 січня 1974 року створено Республіканське промислове об'єднання художніх промислів «Укрхудожпром»» [3, оп. 1, сп. 1345].

Основними завданнями Республіканського промислового об'єднання художніх промислів «Укрхудожпром» були:

- всебічна допомога та сприяння подальшому розвитку народних художніх промислів УРСР на базі найкращих традицій українського народного декоративного мистецтва;
- розробка та впровадження нових художніх виробів національних за формою та соціалістичними за змістом;
- проведення конкурсів на найкращі витвори декоративного мистецтва;
- організація персональних виставок майстрів художніх промислів, участь у міжнародних та всесвітніх виставках;
- підготовка до друку альбомів, монографій, матеріалів для обміну досвідом щодо роботи народних майстрів; проведення семінарів, нарад, творчих відряджень;
- придбання найкращих зразків народної творчості (сучасних і старовинних);
- освоєння найбільш прогресивних технологій [3, оп. 1, сп. 1375].

Функції «Укрхудожпрому» були такі:

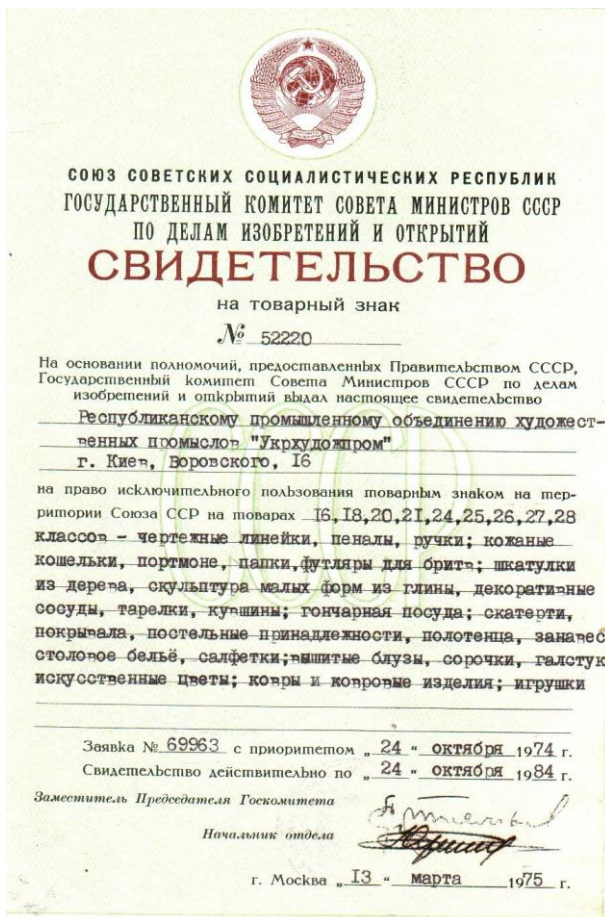
- розробка перспективних планів діяльності та керівництво виробничими планами;
- поліпшення умов праці та житлових культурно-побутових умов робітників підприємств; сприяння широкому розвитку житлового будівництва силами підприємств та праці робітників і службовців;
- затвердження норм витрат на сировину, пошиття та електроенергію, розробленими підприємствами та контроль за їх виконанням;
- розробка і подача у встановленому порядку на затвердження проектів стандартів і технічних умов, оптових та роздрібних цін та продукцію.

До республіканського промислового об'єднання художніх промислів «Укрхудожпром» увійшли 24 фабрики і завод, 4 ПХО, Київська база, фірмовий універмаг і центральна художньо-експериментальна лабораторія.

Структура «Укрхудожпрому» за штатним розписом на 01 січня 1974 року була така:

- керівництво;
- виробничо-технічний відділ;
- планово-економічний відділ;
- фінансово-бухгалтерський відділ;
- відділ постачання та збуту;
- адміністративно господарчий відділ [3, оп. 1, сп. 1378].

Державним комітетом СРСР у справах винаходів та відкриттів з 24 жовтня 1974 року по 24 жовтня 1984 року було надано свідоцтво на товарний знак № 52220 терміном на 10 років, а 12 жовтня 1994 року подовжено ще на 10 років.

Срок действия настоящего свидетельства продлен по 24 октября 1984 г.
 Зам. Начальника отдела А. Н. Григорьев
 19 февраля 1984 г.
 Срок действия настоящего свидетельства продлен по ..... 19... г.
 Начальник отдела ..... 19... г.
 Изменения (переход прав на товарный знак, переименование предприятия и др.)

1. Свідоцтво Державного комітету СРСР у справах винаходів та відкриттів «На товарний знак № 52220» від 24.10.1974. – С. 1, 2.

Союз Радянських Соціалістичних Республік
 Державний Комітет Ради Міністрів СРСР
 у справах винахідників і відкриттів

**СВІДОЦТВО
 на товарний знак № 52220**

На підставі повноважень, наданих урядом СРСР, Державний комітет Ради Міністрів СРСР у справах винаходів і відкриттів видав це свідоцтво Республіканському промислому об'єднанню художніх промислів «Укрхудожпром» (м. Київ, вул. Воронського, 16) на право виключного користування товарним знаком на території Союзу РСР на товарах 16, 18, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28 класів – креслярські лінійки, пенали, ручки; шкіряні гаманці, портмоне, папки, футляри для бритв, шкатулки з дерева, скульптура малих форм з глини, декоративні судки, тарілки, глечики; гончарний посуд; скатертини, ковдри, постільні принадлежності, рушники, фіранки, столова білизна, серветки; вишиті блузи, сорочки, краватки; штучні квіти; килими та килимові вироби; іграшки.

Заявка № 69963 з пріоритетом 24 жовтня 1974 р.

Свідоцтво дійсне до 24 жовтня 1984 р. Заступник Голови Держкомітету

Начальник відділу
 м. Москва 13 березня 1975 р.
 Підписи

Термін процесів реального свідоцтва подовжено до 24 жовтня 1994 р.

Зав. начальника відділу

А. Н. Григор'єв

19 лютого 1984 р.

Підпис [1].

Наукова новизна полягає у розкритті нових фактів та ґрунтовному аналізі документів щодо діяльності, виконання обов'язків та статуту «Укрхудожпромспілки», яку з часом було реорганізовано

у виробничо-художнє об'єднання «Укрхудожпром». На основі результатів історичного дослідження можемо зробити висновки, що саме держава підтримувала та сприяла розвитку художньої промисловості з виготовлення виробів для населення України, створюючи вироби художньої промисловості для кожного регіону та розвиваючи естетичний смак місцевого населення.

Початок ХХІ століття відзначився різким спадом діяльності виробництв художніх промислів, які не витримали ринкової конкуренції. Порушились традиційні виробничі та економічні відносини, виникли проблеми із постачанням сировини, технічно застаріло обладнання, втрачена була підтримка держави цього сектору економіки та культури, що і спричинило поступову ліквідацію виробничо-художніх об'єднань України.

Література

1. Архів власних збережень А. Варивончик
2. Центральний державний Архів Вищих Органів Влади та Управління України (ЦДАВО України). Фонд № 4676 опис 1 постійного зберігання за 1944 – 1973 рр. : оп. 1 сп. 2, 4, 97, 240, 568, 573, 568, 667, 589, 643, 723, 760, 786, 811, 873, 944, 988, 1067, 1227, 1285, 1251, 1270, 1310.
3. Центральний державний Архів Вищих Органів Влади та Управління України (ЦДАВО України). Фонд № 4676, опис 1 (подовження справ) постійного зберігання за 1973 – 2004 рр. : оп. 1 сп. 1325, 1375, 1378.
4. Центральний архів кінофотофонодокументів України ім С. Пшеничного. Промисловість різних обласей України, світлина праці майстрів, художників на виробництвах художньої промисловості УССР.

References

1. Archive of own preserves A. Varivonchik
2. Central record Office of Higher Organs of Power and Management of Ukraine (CDAVO of Ukraine). Fund № 4676 description 1 permanent storage for 1944 – 1973 : op. 1 sp. 2, 4, 97, 240, 568, 573, 568, 667, 589, 643, 723, 760, 786, 811, 873, 944, 988, 1067, 1227, 1285, 1251, 1270, 1310 [in Ukrainian].
3. Central record Office of Higher Organs of Power and Management of Ukraine (CDAVO of Ukraine). Fund № 4676, description 1 (lengthening of businesses) permanent storage for 1973 – 2004 : op. 1 sp. 1325, 1375, 1378 [in Ukrainian].
4. Central archive of kinofotofonodokumentiv Ukraine of im of S. Wheat. Industry of different oblastey Ukraine, picture of labour of masters, artists, is on the productions of artistic industry of USSR [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.12.2018 р.

УДК 75.046 (477)

Цугорка Олександр Петрович,
заслужений діяч мистецтв України, професор,
професор кафедри живопису і композиції
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури
ORCID 0000-0002-7742-2143
tsugorkaalex@gmail.com

ОБРАЗ БОГОМАТЕРІ В УКРАЇНСЬКОМУ БАРОКОВОМУ ІКОНОПИСІ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Мета статті – визначити специфіку трансформації народних та історичних типів в образі Богоматері, а також виявити стилістичні та іконографічні особливості розвитку барокового іконопису XVII–XVIII ст. та сучасному етапі. **Методологія** дослідження. Наукові положення статті аргументовано на рівні сукупності загальнонаукових методів пізнання та культурологічних і мистецтвознавчих методологічних підходів. Застосовано порівняльно-історичний (для порівняльного аналізу специфіки трактування образу Богородиці в іконописі) та типологічний (спрямований на виявлення та визначення особливостей розвитку барокового іконопису XVII–XVIII ст.) методи; а також методи художнього аналізу та стильового підходу (для виявлення специфіки трансформації типів іконографії, композиції, естетичних принципів та змін стилістичних особливостей Богородичних ікон у ретроспективі). **Наукова новизна.** Досліджено еволюціонування образу Богоматері в творчості провідних іконописців доби українського бароко та сучасності; виявлено іконографічні, стилістичні та композиційні зміни Богородичних ікон у ретроспективі, а також визначено специфіку трансформації образу Богоматері відповідно до зміни етнопсихологічного портрету українки. **Висновки.** Еволюціонування образу Богородиці в кращих традиціях українського барокового іконопису наразі